
Олена ГАЛЯН
(Львів, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Ціннісний контекст буття презентує систему настановлень людини щодо різних сфер життєздійснення. У ньому цінності постають у двох вимірах: як конструкт культури й суспільства, представлений суспільною свідомістю (фундаментальні переконання, поведінка та ставлення, вироблені суспільством упродовж тривалого часу); як особистісний аспект буття конкретної людини, у якому переломлюються її особисті переконання, очікування, ставлення, а також модель мислення і спосіб дії. Означене спонукає висновувати, що трансформаційні суспільні процеси, поступ у розвитку культури спричиняються, з одного боку, до змін (а іноді, на жаль, спотворення) суспільної системи цінностей, а з іншого – до трансформації особистісних цінностей людини для гармонізації її буття. Логічно їх розглядати у зв'язку з пошуком особистістю власної ідентичності та формуванням толерантності до ідентичності інших.

Філософсько-психологічний дискурс про природу й механізми формування цінностей слугує основою для їх аналізування в освітній галузі. Освітній процес змістово і процесно спричиняється до становлення ціннісної сфери всіх його суб'єктів.

В умовах здобуття вищої педагогічної освіти цінності професійної групи та майбутньої діяльності стають особливим предметом засвоєння [2] і виформуються з урахуванням уже наявних у студентів ціннісних орієнтацій. Провідною стає потреба узгодження сформованої системи цінностей з цінностями професійної діяльності. Прийняття нової системи цінностей увиразнює пізнання

освітнього контексту. У такій ситуації майбутня діяльність постає у вимірах цієї системи й саморегулюється через них. Крім того, цінності в освіті моделюють виховний ідеал, на реалізацію якого спрямовуються конкретні педагогічні дії. Для сьогодення пріоритетом є людиновимірність, центрованість на гуманістичній та гуманітарній спрямованості освітнього процесу, акцентування на актуалізації особистісних ресурсів кожного учасника педагогічної співдії.

В умовах оновлення засадничих питань реалізації освітньо-професійних програм підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» все більшої актуальності набувають завдання розвитку ціннісно-сислової сфери здобувачів [1], адже вона слугує основою професіоналізації знань, умінь та навичок, спрямовує майбутнього вихователя на пошук себе та свого місця в когорті професіоналів, професійному товаристві. З огляду на це значущими стають ті професійні ролі, які створюють підґрунтя для зіставлення ними свого «Я – реального» та «Я – майбутній професіонал». Образ «Я – майбутній професіонал» репрезентують такі рольові позиції:

– цілісна особистість – гармонійна людина з позитивною Я-концепцією, розвиненим емоційним інтелектом, критичним педагогічним мисленням, високим рівнем загальної культури та моральності;

– професіонал – педагог, фахівець із дошкільної освіти з активною професійною позицією, розвинутою рефлексією, організаторськими здібностями, педагогічною спрямованістю та готовністю до майбутньої педагогічної діяльності, професійним володінням методами навчання, виховання та розвитку дітей раннього та дошкільного віку;

– експерт, здатний спостерігати за дітьми, вивчати та уточнювати типові й індивідуальні прояви кожної дитини, ретельно аналізувати факти, з'ясовувати їхні причини, обґрунтувати й об'єктивно оцінювати досліджувані педагогічні феномени;

– психолог, здатний прогнозувати розвиток, результати навчання та виховання дітей; емоційно стабільна, стресостійка людина, яка вміє створювати сприятливе середовище для життєздійснення власного та інших; володіє уміннями забезпечувати

психотерапевтичний ефект у спілкуванні з дітьми, колегами та батьками;

– новатор із вираженим інноваційним підходом, дивергентним мисленням, який критично оцінює, активно впроваджує та поширює нові наукові знання у сфері дошкільної освіти;

– зрілий дорослий, який здатний до самоконтролю, саморегуляції, до організації адекватного психологічно комфортного, конструктивного спілкування з дитиною, колегами, батьками.

Ціннісну сферу майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти варто розглядати крізь призму провідної мети педагогічної діяльності вихователя. Йдеться про практичне перетворення педагогічної реальності, що передбачає підтримку дитини в її гармонійному розвитку. Сутнісно професійні компетентності майбутнього вихователя представлені системним поєднанням знань, умінь і навичок, норм діяльності, емоційно-ціннісних настановлень та ставлень, які детермінують його готовність до розв'язання практичних педагогічних завдань. Припускаємо, що забезпечення розвитку ціннісної сфери майбутніх вихователів повинно ґрунтуватися на: а) визначенні початкових показників їхніх ціннісних орієнтацій та смисложиттєвих цінностей; б) проектуванні педагогічного впливу, що сприятиме оптимізації особистісно-ціннісного самоусвідомлення й окресленню динаміки змін у ціннісній сфері з урахуванням процесу професійної ідентифікації та цілей професійного саморозвитку. Ціннісне становлення відбувається впродовж навчання тими настановами, емоційним тлом сприймання професійних завдань та оцінювання успішності їх вирішення, професіоналізацією мислення, науково-дослідними пошуками, які сукупно створюють основу проектування майбутніми вихователями власних професійних здобутків.

Що сприяє виформуванню ціннісно-смислових настановлень майбутніх вихователів? По-перше, осмислений вибір майбутньої професії в її ціннісно-смисловому вимірі. Професійна ідентифікація відбувається на тлі уявлень про професію та її представників. Попередньо сформований «образ професії» втілює ідеальну візію їх особистості, умов діяльності та результатних показників. Зіставлення, «примірювання» на себе тієї чи тієї професії детермінує по-

яву ціннісного ставлення до професійної групи. На жаль, ідеальні уявлення та реалії можуть не збігатися. Саме цей факт засвідчує наявність сумнівів у правильності професійного вибору, характерні для здобувачів переважно третього курсу. На цьому етапі навчання формування ціннісної сфери пов'язане з прийняттям і апробацією цінностей професії, їх включення до власної аксіосфери. До цього майбутні фахівці можуть бути не готові. По-друге, достатній рівень соціальної зрілості майбутніх вихователів, зокрема, гармонійність системи ціннісних орієнтацій, а також рівень реалізації цінностей у життєвих сферах. За умови адекватного оцінювання власних життєвих настановлень, їх зіставлення з реальними вимогами професії, окреслення завдань професійного зростання та готовності до реалізації особистого потенціалу (особистісно-професійний розвиток) у здобувачів формується прагнення до самопізнання та усунення суперечностей професійного становлення, що сукупно визначають дійсну професійну автентичність. По-третє, врахування індивідуальних особливостей здобувачів для побудови індивідуальної освітньої траєкторії їх професійного розвитку, зокрема, і щодо ціннісних настанов.

Традиційно освітній процес не ставить прямою метою розвиток та формування ціннісних настановлень майбутніх фахівців. Однак важко уявити, що педагогічно-спрямоване знання не спричинить змін в особистісній сфері, спонуканнях майбутніх вихователів, осмисленні власного професійного майбутнього, де цінності відіграють провідну роль. Суб'єктнісно-орієнтований підхід як основа сучасного освітнього середовища спрямований на професіоналізацію всіх сфер особистості студентів, а отже, уможливорює врахування індивідуальних детермінант професійного становлення. Індивідуальна освітня траєкторія містить, окрім дидактичного компонента, проектування можливостей особистісного зростання, залучення особистісних ресурсів для набуття професійних компетентностей. Особливо актуальною з огляду на означене є орієнтованість на професійну діяльність: професійне покликання – професійні наміри – ціннісні орієнтації в професійній діяльності – мотиви професійної діяльності – професійні домагання – професійні очікування. По-четверте,

спрямованість педагогічних технологій на ціннісно-смысловий розвиток майбутніх вихователів. Моделювання управління професійним розвитком у царині ціннісної сфери здобувачів передбачає: а) підвищення рівня їх загальної культури (особистісна структуризація ціннісно-смыслових імперативів); б) посилення уваги до умов духовно-особистісного зростання засобами навчально-професійної діяльності; в) орієнтування на майбутнього вихователя як на носія соціо-моральних рис; г) спонукання до творчого засвоєння прогресивного досвіду професійної діяльності, пошуку власних ресурсів професійного зростання з огляду на значущість ціннісних орієнтацій у регуляції способів досягнення цілей; д) залучення студентів до творення освітнього середовища закладу вищої освіти (ціннісний досвід, освітній діалог тощо).

Отжу, висновуємо: ціннісна сфера майбутнього вихователя – динамічне утворення. Її розвиток увиразнює процес становлення особистості загалом та її професіоналізацію, зокрема. Засвоєння соціальної ролі «вихователь» передбачає прийняття ідеєвого компоненту майбутньої діяльності поряд з набуттям професійних компетентностей. Закономірність змін у ціннісно-смысловому контексті майбутньої професійної активності зумовлена врахуванням впливу на цей процес чинників освітнього середовища, змісту освітніх компонент.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г., Волинець К. Ціннісно-смыслові орієнтири майбутніх педагогів. *Професійний розвиток педагога в світлі євроінтеграційних процесів* : кол. монографія / за ред. Г. Цветкової. Hameln : InterGING, 2019. С. 46–61.

2. Галян О. Цінності професії як предиктори формування професійної ідентичності майбутніх вихователів. *Гуманітарний форум*. 2023. Т. 1. № 1. С. 16–21.